

PROPAGANDALÄGET

DEN främmande propagandan i Sverige kan uppdelas på i stort sett tre huvudkategorier: tysk nazistisk propaganda, sovjetrysk kommunistisk propaganda samt anglosachsisk propaganda.

Av dessa tre propagandakategorier ha de bägge förstnämnda av naturliga skäl kommit att stå i förgrunden för intresset, när det gäller den främmande propagandans bekämpande. Utan att göra sig skyldig till allt för stor överdrift kan man nog säga, att för det allmänna medvetandet begreppet osvensk propaganda kommit att identifieras med nazistisk och — resp. eller — kommunistisk propaganda. Vad därutöver är, d. v. s. i främsta rummet den anglosachsiska propagandan, framstår alldeles uppenbart icke för folkflertalet som propaganda i förklenande bemärkelse, utan rentav som ett slags komplettering av våra egna myndigheters upplysning om den svenska livsformen.

Skälen till att det förhåller sig på detta sätt ligga alla mer eller mindre i öppen dag. Den tyska, nazistiska propagandan är väldig till sin volym — även om den sedan en längre tid tillbaka icke synes ha ökats utan på sin höjd ha hållit sig konstant — och aggressiv till sin tendens. Den gör sig till tolk för en livs-åskådning, ett samhällsskick och en allmän politik, som av det svenska folkets överväldigande majoritet betraktas med ovilja eller åtminstone med djupaste misstro. Mot detta slags propaganda reagerar en svensk medborgare — som regel — automatiskt i negativ riktning. I den utsträckning den tyska, nazistiska propagandan icke vänder sig till rena defaitister eller, under vissa perioder av markerad framgång för de tyska vapnen, till de rent opportunistiska elementen, torde dess verkan vara rakt motsatt den avsedda. — Under de allra senaste månaderna kan man visserligen skönja medvetna försök från tysk sida att nyansera den till vårt land riktade propagandan, att göra den smidigare och bättre anpassad efter svensk mentalitet. Men varje liten psykologisk vinning, som sålunda till äventyrs kan inhöstas, motverkas naturligtvis hundrafalt av t. ex. underrättelserna från Norge.

Vad som här sagts om den tyska, nazistiska propagandan gäller i tillämpliga delar — om också numera icke med fullt samma

Propagandaläget

styrka — beträffande den sovjetryska, kommunistiska propagandan. Dess volym är otvivelaktigt underlägsen den tyska propagandans, men om man — som väl de flesta bedömare med all rätt göra — tar med det svenska kommunistpartiets propaganda i beräkningen, torde proportionen icke bli alltför ojämn, i synnerhet som den kommunistiska propagandan har ojämförligt bättre möjligheter att nå ut till de breda lagren. Även sovjetpropagandans tendens är aggressiv, ofta nog brutal, och liksom den tyska företräder den politiska och samhällseliga ideal, som — i stort sett — stå i skarp motsats till vedertagen svensk uppfattning och till svenska riksintressen. Det kan nog därför också sägas, att svenska medborgare i gemen reagera lika negativt mot den kommunistiska som mot den nazistiska propagandan. Vissa särskilda omständigheter, som verka i annan riktning, måste emellertid beaktas. Sovjetpropagandan har smånigom i viss mån ändrat karaktär och börjat övergå från en doktrinärt kommunistisk till en nationellt rysk (resp. svensk) och samtidigt formaldemokratisk förkunnelse. Parallellt härmed har, i varje fall efter vinterkriget, en högst avsevärd förskjutning inom den allmänna opinionen, d. v. s. främst bland arbetarklassen och de intellektuella, ägt rum till Sovjetunionens förmån. Särskilt accentuerad har denna förändring givetvis blivit efter det tysk-ryska krigets utbrott. En tendens att betrakta Sovjetunionen i dess egenskap av nazismens motståndare och västmakternas allierade som en demokratiens förkämpe, ja, t. o. m. som de små nationernas riddare har blivit allt vanligare i pressen och bland allmänheten; man synes ibland ha glömt bort den ryska ockupationen av de baltiska randstaterna men nästan tagit intryck av Sovjets nyligen gjorda uttalande till förmån för Albaniens (!) frigörelse. En följd av denna otvivelaktiga opinionsglidning är helt naturligt, att antalet sovjetsympatisörer i vårt land, som alltid, så vitt man kan döma, vida överträffat antalet nazistsympatisörer, på senare tid väsentligt ökats. — Men även om man räknar med dessa omständigheter, torde det vara berättigat att påstå, att den överväldigande delen av vårt folk ställer sig avvisande och mistrogen mot den kommunistiska propagandan ungefär på samma sätt som mot den nazistiska och denna inställning kommer väl sannolikt att skärpas i samma mån som det ryska hotet mot Finland på nytt aktualiseras. Ur dessa synpunkter skulle man kunna våga en förmodan, att den nazistiska och kommunistiska propagandan *för närvarande* — naturligtvis utan att i någon mån böra negligera-

ras — icke behöver ge anledning till några direkta allvarliga farhågor, vilket självfallet icke hindrar att den inhemska statsfientliga nazistiska och kommunistiska propagandan i preventivsyfte så vitt möjligt bör motverkas.

Med den anglosachsiska propagandan förhåller det sig i flera avseenden helt annorlunda än med den nazistiska och kommunistiska. Hittills har denna propaganda, genom att arbeta i avsevärt smidigare och diskretare former än övriga propagandakategorier, skickligt undgått att dra uppmärksamheten till sig. Den har bemödat sig om att vara — eller verka — saklig och objektiv och den har omsorgsfullt undvikit aggressiva och stötande formuleringar. Med få undantag ha de anglosachsiska propagandalster, som hittills spritts i vårt land, kunnat karakteriseras som tolerabla. Därtill kommer, att den så att säga fastställbara delen av dess volym i varje fall under de två första krigsåren varit ringa och jämförd med övriga kategorier av främmande propaganda kunnat förefalla nästan betydelselös. Sist, men icke minst, har den anglosachsiska propagandan nästan genomgående rört sig med ideologiska och praktisk-politiska synpunkter och målsättningar, som äro välbekanta för den svenske medborgaren och i allmänhet överensstämma med hans egen åskådning. Alla dessa faktorer samverka till, att den för propaganda över huvud taget mottagliga delen av vårt folk icke är på sin vakt gentemot den anglosachsiska propagandan på ens tillnärmelsevis samma sätt som gentemot den nazistiska och kommunistiska. Med hänsyn till rådande förhållanden är denna inställning ingalunda onaturlig och, om också otillfredsställande genom den brist på balans, som därigenom uppstår i opinionsbildningen, likväl måhända icke ägnad att inge några allvarligare betänkligheter.

En helt annan aspekt får emellertid givetvis situationen, om det skulle visa sig att den anglosachsiska propagandan, sedan den på detta sätt förvissat sig om grundmurad good-will bland vårt folk, skulle märkbart utvidga sin volym, skärpa sin tendens och samtidigt genom engagemang i inrikespolitiska motsättningar söka befrämja för vårt land icke godtagbara syften. Just därför att den anglosachsiska propagandan omfattas med så allmänt förtroende — man kan nästan säga så reservationslöst godtages — blir den så mycket farligare *om* och *när* den skulle tendera att komma direkt i strid mot svenska riksintressen.

Det är av lätt insedda orsaker här icke möjligt att ingå på några detaljer, men man bör icke dölja för sig, att — ur de syn-

Propagandalüget

punkter som just anlagts — den anglosachsiska propagandans utveckling på senare tid börjat anta en i viss mån oroväckande karaktär. Till att börja med förhåller det sig i själva verket så, att den anglosachsiska propagandans volym, om man tar hänsyn till hela opinionsbildningssfären, numera icke blott kan mäta sig med utan sannolikt överträffar alla andra propagandakategoriernas. Alltför länge har man i sitt bedömande av propagandavolymer stirrat sig blind på den tryckta propagandan i form av broschyrer, tidskrifter och tidningar. Därför har man också fått ett opropor-tionerligt överväldigande intryck av den tyska propagandans omfång; när det gäller just denna art av propaganda, torde Tyskland nämligen sakna jämbördiga konkurrenter i vårt land. Men det finns andra opinionsbildningsmedel att räkna med, som kanske när allt kommer omkring spela en lika viktig roll eller — åtminstone tillsammanantagna — en långt viktigare. Tänker man sålunda på bokmarknaden, filmen, radion, nyhetsförmedlingen och kulturlivet i allmänhet torde man svårigen kunna förneka, att den anglosachsiska propagandan har ett markerat övertag över sina medtävlare. Det är vidare uppenbart, att den anglosachsiska propagandans tendens avsevärt skärpts efter Amerikas inträde i kriget; om att så förhåller sig kan man med lätthet övertyga sig genom att närmare studera den sista tidens anglosachsiska propagandayttringar i vårt land och jämföra dem med de första krigsårens. Att den anglosachsiska propagandan i effektivitetshänseende är t. ex. den tyska vida överlägsen lär icke av någon bestridas. Det anglosachsiska systemet att genom nyhetsförmedlingen och filmen indirekt göra den stora allmänheten mottaglig för de propagandaargument, som direkt sättas i händerna på sympatiserande intellektuella och genom dem utkolporteras i ledare, kulturartiklar och föreläsningar, är ett mönster av diskretion och slagkraft. Mot detta förmå tyskarnas broschyr- och tidskriftsfloder föga eller intet. Sist men icke minst är det åtskilliga tecken under det senaste året som tyda på, att den anglosachsiska propagandan i samverkan med vissa mot regeringen oppositionella grupper medvetet inriktar sig på att framkalla en avvikelse till förmån för västmakterna från vår hittillsvarande neutralitetspolitik.

Därför att de anglosachsiska rikena kommit att stå i bräsch för värden och åskådningar, som också vi hylla, äro många benägna att i alla lägen identifiera dessa staters politiska syften med vårt lands intressen. Vi äro dock skyldiga att kallt och osenti-

mentalt bedöma även de anglosachsiska makternas krigs- och fredsmål. Trots Atlantchartans höga principer har det både öppet och förtäckt då och då höjts röster i de anglosachsiska länderna för avrustning av de små staternas suveränitet. Detta måste alltigenom strida mot traditionell svensk självständighetspolitik. Vi ha visserligen ingen anledning att tro, att någon anglosachsisk makt hyser några sådana annekcionista syften, som nära beröra oss, men lika litet som Tysklands dominans vid Östersjön eller på kontinenten skulle överensstämma med svenska livsintressen, lika litet kan Rysslands dominerande ställning där såsom den främste garanten för den under Atlantförbundets helgskapade kollektiva säkerheten emotses utan farhågor i Sverige. Vi veta vidare ännu inte något om i vilken grad västmakterna gentemot Sovjet i händelse av nederlag för axeln förmå göra allvar av principerna om nationernas självbestämmanderätt för de folk, som bo hinsides Bottenhavet och Östersjön. Ytterligare måste vi neutrala undvika att solidarisera oss med de krigförandes förintelsehotelser; inte bara axelns och Sovjets propaganda utan även Storbritanniens har i detta hänseende ibland fått ett innehåll, som måste fylla de neutrala med onda aningar inför fredsuppgörelserna och påminna dem om deras stora förmedlande och folkförsonande uppgifter. Och allra minst kunna vi låta den anglosachsiska propagandan — lika litet som tysk eller rysk — direkt eller indirekt ta formen av en inblandning i vår egen politik i syfte att åstadkomma en rubbning av den neutrala kurs, som statsledningen med anslutning från alla ansvariga partier bestämt och oeftergivligt valt.

Allt för länge har det i vårt land — åtminstone inom de lättörliga men inflytelserika intellektuella opinionerna — varit på modet att lidelsefullt och reservationslöst ta parti för och emot de kämpande stormaktskombinationerna. Åt den oavhängiga, nationellt svenska inställning, av vilken vår politiska ledning gjort sig till bärare har beretts ett ganska blygsamt utrymme i svensk opinionsbildning. Det torde dock med fog kunna sägas, att vi nu kommit i ett sådant läge, då en svensk medborgares plikt är att ta parti endast för en makt — Sverige. Detta förhållningssätt, som borde vara självklart, förestavas av omsorgen inte blott om vårt eget väl utan även om det splittrade Nordens. Det är därför vi måste vara på vår vakt mot den utländska propagandan och även mot den, till vilken vi helst lyssna.